

DUEHØGEN

Accipiter gentilis

SYDØSTJYLLAND /2

2011 - 2015

(2008 - 2015)

En undersøgelse af bestandsudvikling, ungeproduktion m.m.
i et 3000 km² stort censusområde,
af Kurt Storgård

Alle fotos er velvilligt stillet til rådighed af F. Birkholm-Clausen

Rapport udgivet med støtte fra AA.V. Jensens Fonde.

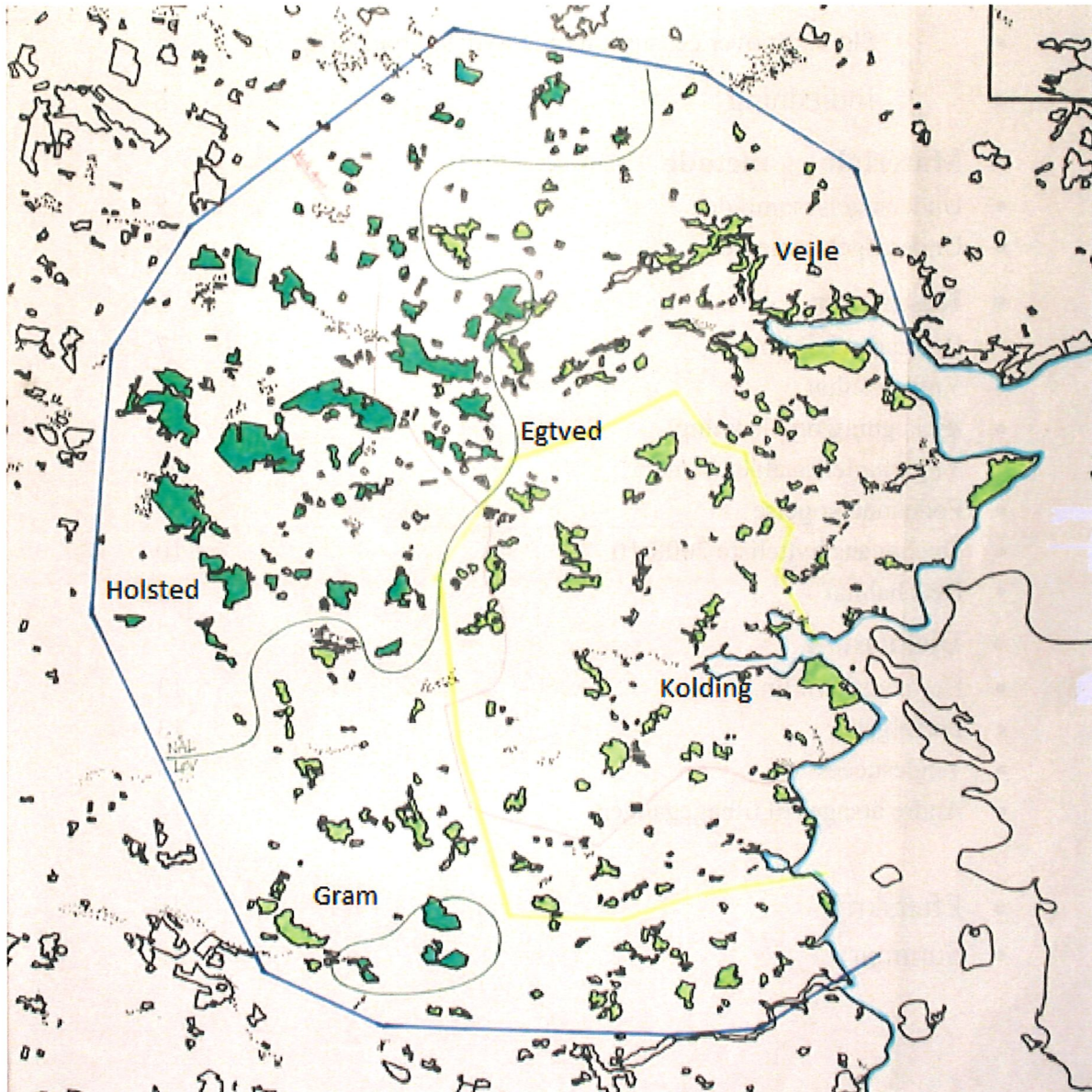

Indholdsfortegnelse : side

• Skovkort over censusområde i Sydøstjylland (fig.1)	4
• Indledning	5
• Materiale og metode	
• Undersøgelsesområdet	5
• Undersøgelsesmetodik	6
• Resultater	
• Bestandsudvikling	7
• Yngleresultat	8
• Æglægning og klækning	8
• Ynglefuglenes alder m.m.	8
• Fødeundersøgelse	9
• Duehøgens bytteliste 2008-10	10
• Redehabitat	12
• Diskussion	
• Bestandsudvikling	13
• Forfølgelse	13
• Ynglesucces	13
• Andre årsager til tilbagegangen	14
• Efterskrift	14
• Summary	15

Tak til Geoff Preston for engelsk resumé og til Stine Preston for korrekturlæsning og grafisk assistance.

Figur 1: Kort over undersøgelsesområder

- Løvskovs-områder
- Nåleskovs-områder

Indledning

Duehøgen *Accipiter gentilis* er en vidt udbredt om end ikke specielt talrig ynglefugl i Danmark, og i modsætning til de øvrige rovfuglearter, som næsten alle har haft fremgang de sidste 10-15 år, er Duehøgen gået kraftigt tilbage i to store Jyske undersøgelser henholdsvis nord og syd i hovedlandet. Arten er specialiseret til et liv i skoven, og et ynglepar kræver et ret stort territorium på omkring 20 km² for at råde over et tilstrækkeligt fødegrundlag. Byttedyrene er især mellemstore fugle, og dermed konflikter Duehøgen i nogle tilfælde med jagtinteresser, især omkring de problematiske udsætninger af Fasaner i vores natur, som tidligere har resulteret i artens udryddelse på flere godser og skovdistrikter.

Bestandsudviklingen i Danmark er siden halvfjerdserne veldokumenteret takket være optællinger i flere mindre censusområder af DOF's Rovfuglegruppe, og resultaterne herfra er bragt i DANMARKS ROVFUGLE af H. E. Jørgensen 1989.

Desværre fortsatte kun få af disse undersøgelser ind i halvfemserne, og i dag er optællingen i Gribskov-området den eneste større undersøgelse på øerne. I Jylland og på Fyn følges Duehøgen ekstensivt i et par mindre censusområder, og endeligt foregår der mere omfattende studier af arten i Vendsyssel (J. Tøttrup Nielsen) og i Sydøstjylland (K. Storgård).

Denne 2. rapport redegør for nogle af de vigtigste ynglebiologiske aspekter i den Sydøstjyske undersøgelse fra årene 2011–2015, og sammen med materialet fra den 1. rapport (2008–2010), er her behandlet data fra en sammenhængende 8 års periode.

Undersøgelserne i de 2 perioder kunne alene gennemføres takket være økonomisk støtte fra AA. V. Jensens Fonde.

Lokale observatører fra Kolding Rovfuglegruppe takkes for indsatsen med lokalisering af områdets Duehøge, specielt Geoff Preston og Lars Fenger Nielsen har ydet en stor indsats ved eftersøgningen af flere ynglepar omkring Vejle.

Duehøgens bestandsudvikling m.m. er undersøgt i Sydøstjylland siden 1973, og løbende beskrevet i artikler fra 1981, 83, 86, 90, 93 og 97 i bl.a. DOF-publikationen ACCIPITER.

Undersøgelsesresultaterne er endvidere løbende præsenteret på DOF's Rovfuglegruppes årsmøder. Deltagerne på årsmødet i november 2010 fik hver et eksemplar af den 1. rapport, og herværende 2. rapport bliver uddelt på først kommende møde.

Materiale og metode

Undersøgelsesområdet (se kort på fig. 1) er på 3000 km² med godt 33.000 ha skov delt op i mange små og mellemstore skove samt nogle få større plantager. Kun omkring én femtedel er statskov eller i offentligt eje, mens de godt 80 % er privat ejet skov.

Skovene ligger gennemgående meget spredt i området, og kun i vest mellem Hovborg og Egtved udgør de store plantager et mere sammenhængende skovbillede.

Mod øst ligger gamle løvskove i et ungmorænelandskab, men skovene er i stort omfang konverteret til nåleskov, og gamle naturprægede løvbevoksninger er blevet sjældne naturtyper. Hertil kommer, at den rationelle skov(maskin-)drift har medvirket til monotoni og en lavere omdriftsalder i de fleste bevoksningstyper.

Vest for israndslinien dominerer nåletræsplantagerne på de mere sandede hedesletter.

Orkanen i 1999 væltede enorme arealer med især ældre granskov, men også løvskoven blev stedvis hårdt ramt i hele det sydlige Jylland. Derfor er skovbilledet overalt i området præget af store flader med nu 15 år gammel ungskov. Efterfølgende kraftige storme som Allan & Bodil har ødelagt enkelte redebevoksninger og skabt nye lysninger i landsdelens skove.

Landskabet er varieret, selvfølgelig domineret af det effektive landbrug, men indeholdende flere spændende elementer, bl.a. nogle store kystskove langs Lillebælt som fx Treldenæs, og ådalslandskaber med småskovmosaik som ved Vejle å. Rester af gammel hede ses flere steder vest for israndslinien, bl.a. Randbøl hede, ligesom rester af store moser som Vejen mose endnu kan findes nogen steder. Større søer såsom Jelsøerne er der kun få af i området.

De gamle fjordbyer som Vejle og Kolding samt den gode østjyske jordbonitet bevirker, at befolkningstætheden generelt er stor om end noget lavere i de vestlige egne. Bysamfundene har gennemgående udviklet sig kraftigt i flere årtier ('Trekantområdet'), og industriområder, motorveje, flyvepladser med videre lægger beslag på store bidder af landskabet.

Undersøgelsesmetodik: Kortlægningen af Duehøge-bestanden begynder først i marts måned, hvor alle potentielle skove / territorier bliver besøgt, og yngleparrene forsøges lokaliseret ved hjælp af fuglenes karakteristiske høje territoriekald, ligesom der på solskinsdage observeres efter høgenes parringsflugt over skoven.

Fordi undersøgelsen spænder over 40 år, er områdets skove efterhånden velkendt terræn, hvorfra der allerede foreligger en detaljeret viden om bestandens historik, med kendskab til gamle redebevoksninger, såvel som de nye muligheder skoven rummer nu i 2015, som kan opfylde den store skovhøg's krav til ynglepladsen.

Først checkes lokaliteter, som var beboet sidste år, derefter besøges gamle ynglepladser, der af en eller anden årsag har stået tomme i et år eller to, og sidst tages en runde til andre gamle eller egnede lokaliteter.

Arbejdsgangen gennem det halve år som undersøgelsen strækker sig over er i korte træk:

Marts: Som ovenfor nævnt obses der efter Duehøg i parringsflugt og lyttes efter territoriekald.

April: Løvskoven gennemgås for nye reder, og det checkes, hvorvidt gamle reder er udbygget. Der søges efter tegn på aktivitet såsom plukkepladser, og bytterester noteres.

Maj: Duehøgen ruger, og nu besøges plantagerne, hvor det er nemt at afgøre, hvilke reder som er taget i brug. Der indsamles fældede svingfjer til identifikation (DNA). Fra slutningen af måneden klækkes Duehøgens unger, hvilket afsløres af små hvide klatter under reden.

Juni: Fortsat eftersøgning af nye reder og besøg ved kendte reder i såvel løv som nåleskov, indsamling af fjer og data om bytte, biotop m.m..

Juli: Antallet af unger kan fastslås når de er fra 4 til 6 uger gamle og kan ses fra jorden. De udflyjende unger optræder meget støjende i redeområdet, hvor de kan tælles frem til 10 ugers alderen.

Perioden ultimo juli er optimal til at lokalisere oversete reder takket være de tiggende unger, mange pluk og fældede fjer i området. Forudsat naturligtvis at yngleforsøget ikke er slået fejl.

Tidsforbruget ved feltarbejdet er løbende noteret og kan opgøres til i snit 228 timer pr. ynglesæson. Hertil kommer de mange kontortimer med renskrivning/ bearbejdning af notater og bl.a. ajourføring af fjer-kartoteket.

Resultater

Bestandsudvikling

Hovedformålet med denne undersøgelse fra 2011-2015, og ligeså i årene 2008-10, har været at sætte tal på den eksakte bestandsstørrelse og dermed dokumentere udviklingen i populationen af ynglende Duehøg i det velundersøgte Sydøstjyske censusområde. Bestandsudviklingen er fulgt af de samme observatører gennem tre årtier, og med stort set samme metode og tidsforbrug i feltarbejdet gennem hele perioden.

Med blot 39 aktive reder i 2007 markerede dette år et trist lavpunkt for Duehøgen i Sydøstjylland. Til sammenligning lå bestanden på 92 sikre par i 1994, og dermed kunne artens kontinuerlige tilbagegang over en tiårig periode fastslås til ikke mindre end 57 % (se Fig.2). En udvikling som går helt på tværs af den generelle fremgang i Danske rovfuglepopulationer de seneste mange år.

Resultatet af undersøgelsen i 2008 gav en bestand på 41 ynglepar, som voksede stille og roligt til 53 par i 2011, hvilket giver en bestandstæthed på ét par pr. 56 km² og 622 ha. skov.

Desværre er udviklingen vendt igen, så der frem til 2015 er forsvundet 10 par, hvilket betyder at herværende undersøgelse slutter med kun 43 ynglepar i censusområdet.

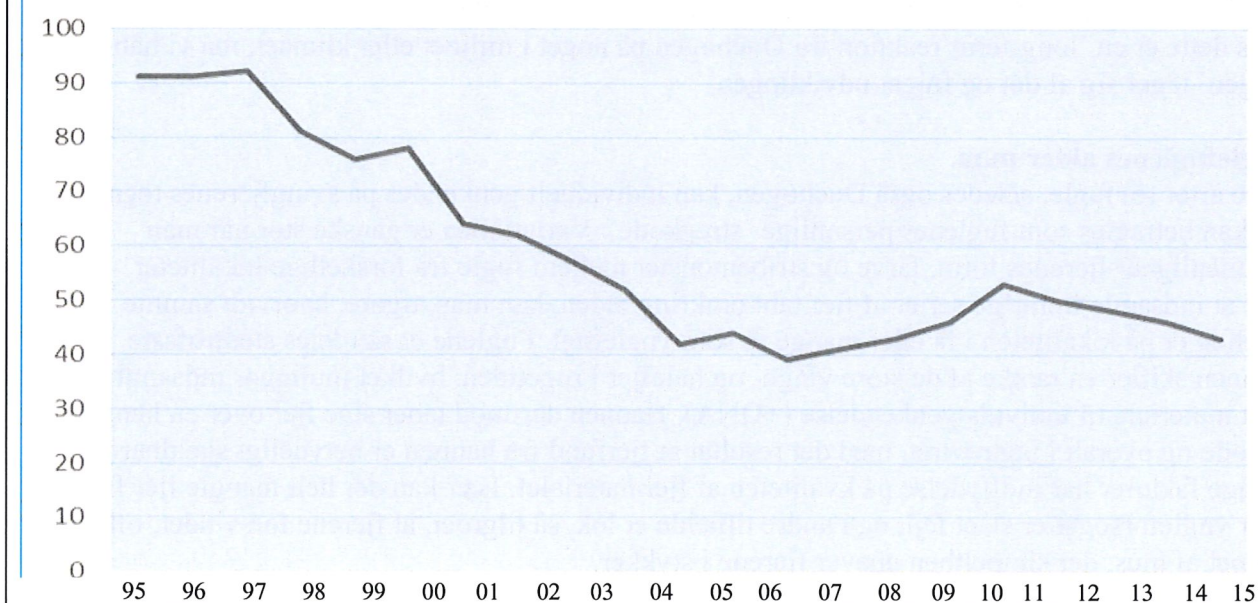
Dermed er fremgangen på 14 par fra 2007-11 stort set 'spist op' igen. Duehøge-bestanden befinder sig fortsat på et sørgeligt lavt niveau, 50 % under optællings-resultatet fra midthalvfemserne, og på linje med situationen helt tilbage fra før total-fredningen af rovfuglene i Danmark!

Afstanden mellem parrene, d.v.s. 2 beboede reder er selvsagt betragtelig. I ét tilfælde er den nede på blot 2,53km, men ellers ligger den på mellem 3,5 og 8,5km.

De i alt 370 yngleforsøg fra 08-15 er registreret på 64 forskellige lokaliteter, hvoraf kun de 30 kan benævnes stabile og har været beboet i 7 eller alle 8 år. 34 lokaliteter må betegnes som ustabile, og 16 af disse har blot været beboet 1-3 år.

Bestandens manglende stabilitet skyldes ikke mindst en betragtelig dødelighed blandt ynglefuglene, men mere herom senere.

Fig. 2 DUEHØG, antal ynglepar 1995 - 2015 i Sydøstjylland

Yngleresultat

Duehøge- populationens mulighed for at opretholde et for arten mere optimalt niveau er især afhængig af yngleparrenes succes med at få (producere) tilstrækkeligt med flyvefærdige unger. Fra 2011-15 kan antallet for udfløjne unger opgøres til i alt 416, hvilket er 1,73 unge i snit pr. par, og dermed på linie med resultatet for 08-10 (snit 1,74).

Denne ungeproduktion muliggjorde at antallet af ynglepar voksede frem til 2011, men kunne ikke afværge en tilsvarende tilbagegang de sidste fire år.

Data fra sluthalvfjerdserne og tilsvarende slutfirserne, som var perioder med god bestandsfremgang i området, viser en noget højere ungeproduktion på mellem 2.0 og 2.5 unger pr. par.

Generelt var kuldene større fra midthalvfjerdserne til midthalvfemserne, med fra 2,4 til 2,9 unge pr. succeskuld (ringmærkede), hvor antallet fra 2011-15 ligger på 2,2 (på linie med 08-11).

Differencen mellem henholdsvis bestandsproduktionen på 1,73 og de 2,2 unger for succeskuldene skyldes et stort antal fejlslagne reder, som ikke resulterer i udfløjne unger, og som benævnes kiksede reder.

Kikser-procenten blandt kuldene kan variere fra 12 til 37 % i de forskellige år, og dermed være en faktor af stor betydning. Gennem de sidste 15 år har tallet ligget på omkring 30 % i de 8 af ynglesæsonerne.

Gennemsnittet 2011-15 er noget lavere med 21 %, og varierer mellem 18 og 23%.

Årsager til kiks 2008-15:

Reden forladt inden æglægning i 24 tilfælde, - årsagen kan være **1**: At en mage er død.

Reder med æg slår fejl i 46 tilfælde, - årsag **2**: Mår-prædation + årsag 1.

Ungekuld forsvundet i 9 tilfælde, - årsag **3**: Anden prædator som evt. Stor Hornugle + årsag 2+1.

Yderligere 40 ungekuld blev fundet decimeret, som oftest med 1 unge, mens de øvrige søskende så ud til at komme på vingerne. Årsag **4**: Sygdom + årsag 3,2 eller 1.

Æglægning og klækning er beregnet ud fra den vurderede alder på ungerne ved 248 reder (08-15), og rugetiden er sat til 37 dage (Danmarks Fugle).

Materialet viser, at de tidligste kuld først lægges en uge ind i april med klækning efter 11. maj, og at hovedparten lægges omkring 15. april, mens enkelte kuld først lægges i de sidste dage af april med klækning primo juni.

Det er faktisk noget senere end før i tiden (egne tal fra halvfjerdserne) og nævnt i Danmarks Fugle (1962): "Æglægning foregår sidste uge marts eller første halvdel af april".

Hvis dette er en 'long-term' reaktion fra Duehøgen på noget i miljøet eller klimaet, må vi håbe at 'nogen' tager sig af det og følger udviklingen.

Ynglefuglenes alder m.m.

Flere arter rovfugle, således også Duehøgen, kan individuelt genkendes på svingfjerens tegninger, der kan betragtes som fuglenes personlige 'stregkode'. Variationen er ganske stor når man sammenligner fjerens form, farve og stribemønster mellem fugle fra forskellige lokaliteter.

Ved at indsamle flerårige serier af fjer tabt omkring reden, kan man afgøre, hvorvidt samme Duehøg er på lokaliteten i få eller mange år som ynglefugl. Fuglene er særdeles stedtrofaste.

Hunnen skifter en række af de store vinge- og halefjer i rugetiden, hvilket muliggør indsamling af et godt materiale til individs-genkendelse (+DNA). Hannen derimod taber sine fjer over en længere periode og overalt i jagtreviret, med det resultat at fjerfund fra hannen er betydeligt sjældnere.

Mange faktorer har indflydelse på kvaliteten af fjer materialet. Især kan der helt mangle fjer fra lok. hvor yngleforsøget er slået fejl, og i andre tilfælde er lok. så tilgroet, at fjerene forsvinder, ofte godt hjulpet af mus, der simpelthen gnaver fjerene i stykker.

Fra 2008-15 blev der indsamlet fjer fra 302 hunner (ved 8 ud af 10 reder). I perioden 08-11, hvor bestanden var i fremgang, registreres 58,5 % af hunnerne som kendt fra året før.

Efter 2011 er det gået tilbage for Duehøgen, og nu er hele 73,5 % af hunnerne 'gengangere' fra sidste år. Nye disponible fugle er ganske enkelt blevet en mangelvare, og man kan nu se hvilke hunner der er så heldige at leve på et sikkert territorium uden efterstræbelse.

Med et frafald på omkring 40 % af hunnerne årligt kan bestanden af Duehøgen være udskiftet i løbet af blot 4-5 ynglesæsoner, hvilket er en ganske betragtelig dødelighed i bestanden af en stor og forholdsvis lavt producerende rovfugl. Mangler der nye fugle må bestanden selvfølgelig gå ned.

Fra 2008-15 udgør unge hunner i 1. og 2. års dragt 14 % af bestanden, mens erfarne ældre hunner på 5 år og derover udgør 38 % af ynglefuglene. Gennemsnits-hunnen er 4,5 år gammel.

De tre ældste fugle nåede alle en alder på 11 år. Identifikationen af de ældre fugle har været muligt takket været det eksisterende fjerkartotek.

For hannernes vedkommende er der kun fundet fjer 59 gange, eller 16 % af 370 mulige. Der er fundet fjer op til 3 gange pr. lok., men det er ret begrænset hvad man kan udlede af materialet.

Ikke overraskende ser der også ud til at være stor udskiftning blandt hannerne.

2 af hannerne er i 1. års dragt (2k fugl) 12 hanner er i 2. års dragt, og 44 (74,6 %) er gamle hanner fra 3 år (4k) og ellers ældre.

Fødeundersøgelse

Indsamling og analyse af bytte ved Duehøgens rede er vigtigt for at kunne belyse hvilken rolle den store skovhøg spiller som prædator for især de mellemstore fuglearter i den Danske natur.

Siden man her i landet introducerede det farverige fjerkræ Fasanen som jagtobjekt omkring 1850, har Duehøgen været skånselsløst bekæmpet på i første omgang godserne, men siden overalt hvor 'det madnyttige vildt' var truet af rovfuglen. Forfølgelsen betød at den forhadte 'Hønehøg' blev stort set udryddet i flere landsdele.

Denne undersøgelse godtgør, ligesom tidligere analyser fra firserne og halvfemserne, at artens 'konkurrence' med mennesket er stort set ikke eksisterende i Sydøstjylland.

Fra 08-15 er fundet 2007 stk. bytte fordelt på 73 arter, som alle undtagen tre er fugle, se Fig. 3.

Skovskade er med 19,7 % det hyppigst registrerede bytte, derefter følger Ringdue med 16,1 % og Solsort med 10,4 %. Fasan udgør 1,8 %.

Fig. 3 Duehøgens bytteliste 2008-15

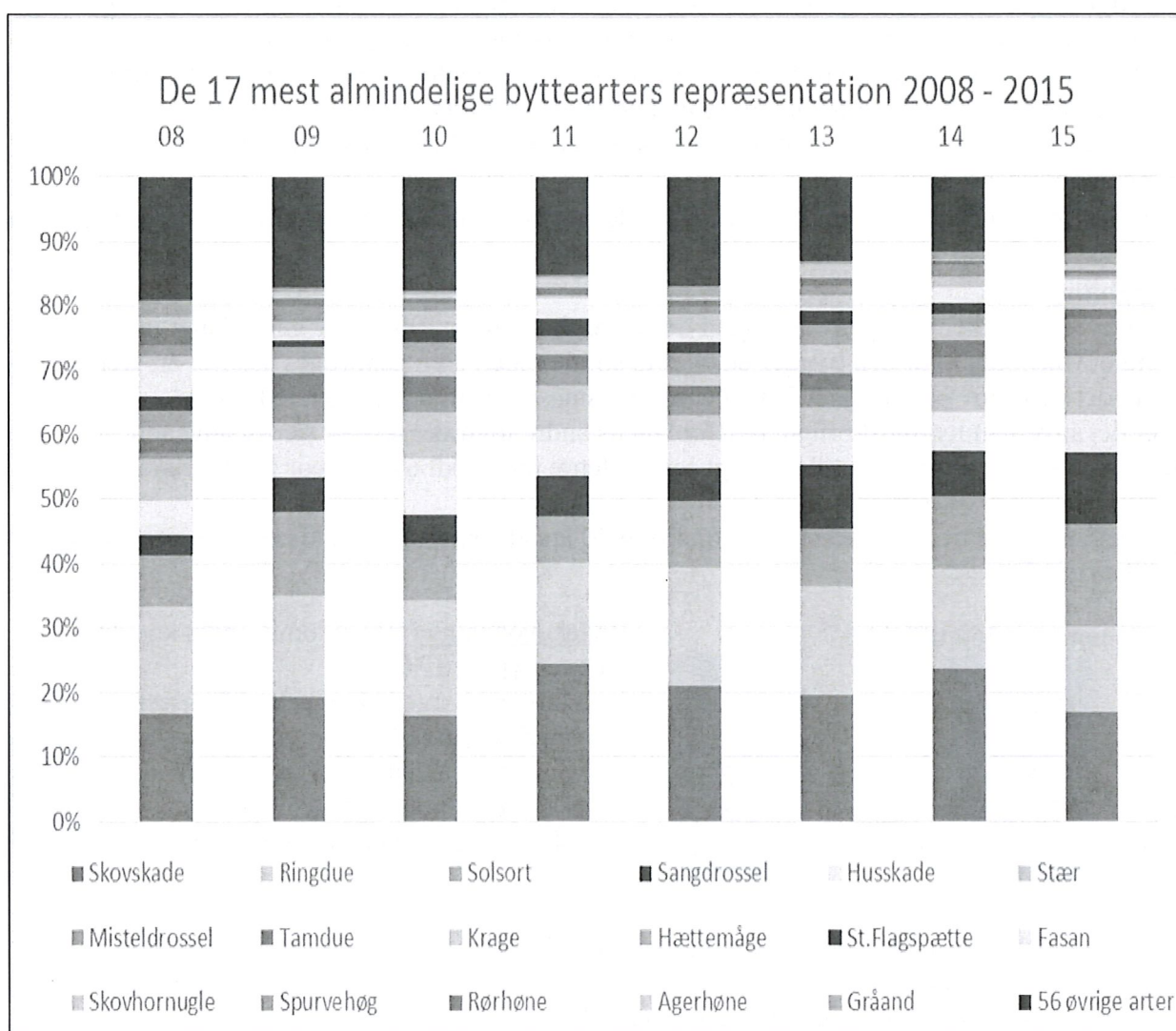
2007 stk. bytte fordelt på 73 arter

Art	Antal	%	Art	Antal	%	Art	Antal	%
Ringdue	320	16,1	Hættemåge	44	2,2	Skovspurv	2	0,1
Tamdue	50	2,4	Stormmåge	9	0,45	Gulspurv	7	0,35
Huldue	3	0,15	Vibe	8	0,4	Rørspurv	1	
Tyrkerdue	20	1	Skovsneppe	7	0,3	Jernspurv	4	0,2
Turteldue	2	0,1	Dob. bekkasin	1		Bomlærke	1	
Due ubst.	75	3,8	Vadefugle	1		Hvid vipstjert	1	
Duer i alt		23,6	Måger & vadefugle		3,5	Tornsanger	1	
						Munk	4	0,2
Skovskade	394	19,7	Bogfinke	13	0,65	Rødhals	3	0,15
Husskade	122	6,1	Grønirisk	5	0,25	Stenpikker	1	
Krage	42	2,2	Kærnebider	4	0,2	Skovpiber	3	0,15
Råge	9	0,45	Lille korsnæb	4	0,2	Rødr.tornskade	3	0,15
Allike	15	0,7	Stillits	1		Stor tornskade	1	
Kragefugle i alt		29,25	Gråsiken	1		Nymfeparakit	1	
			Dompap	1		Spurve, sangere		1,65
Solsort	209	10,4	Finker i alt		1,45	mm.		
Sangdrossel	131	6,5						
Misteldrossel	62	3,1	St. flagspætte	37	1,8	Musvåge	4	0,2
Sjagger	11	0,55	Sortspætte	1		Tårnfalk	10	0,5
Vindrossel	6	0,3	Grønspætte	3	0,15	Dværgfalk	2	0,1
Sanglærke	8	0,4	Vendehals	1		Vandrefalk	1	
Stær	109	5,4	Spætmejse	3	0,15	Spurvehøg	27	1,3
Drosler m.m.		26,8	Musvit	1		Duehøg/unge	(29)	1,4
			Blåmejse	1		Rovfugle i alt		3,65
Gråand	21	1,0	Spætter & mejser		2,35			
Krikand	4	0,2				Hare	5	0,25
Rørhøne	21	1,0	Skovhornugle	33	1,6	Egern	3	0,15
Vandrikse	1		Natugle	8	0,4	Skovmus	1	
Fasan	37	1,8	Mosehornugle	3	0,15	Pattedyr		0,45
Agerhøne	21	1,0	Natravn	2	0,1			
Tamhøne	2	0,1	Gøg	2	0,1			
Ande- & høne-fugle		3,3	Ugler mm.		2,4			

Faktisk udgør de 10 almindeligste arter tilsammen op mod 75 % af den samlede byttemængde, mens andre 50 arter kun optræder lejlighedsvis på byttelisten med fra 1 til 10 ex. på de otte år, og tilsammen udgør de mange arter kun 7,6 % af byttet.

Fasanen udgør 1,8 % i denne undersøgelse (yngletiden), men det er muligt, at vinterandelen kan være større, når den store hun selv jager. Tidligere har udsætning af Fasaner i Sydøstjylland været beskedne, men nye større opdrætsanlæg er dukket op på enkelte lokaliteter, hvorfra Duehøgen næppe overraskende er forsvundet som ynglefugl.

Data fra denne fødeundersøgelse antages i store træk at kunne sammenlignes med optællinger i området fra firserne og halvfemserne, selv om metodikken ved indsamlingen ikke er helt den samme. Således stammer materialet 1973- 81 fra et større geografisk areal, som gik fra Padborg (grænsen) i syd op til Nørre Snede. Bytte fra 90, 93 og 95 er fundet i det nuværende undersøgelsesområde, men indeholder som det ældste materiale et stort antal bytte fundet oppe på selve reden, (modsat 08-15) i forbindelse med ringmærkning af Duehøgens unger frem til år 2000.

Der tegner sig nogle interessante tendenser. Når man kaster et blik på udviklingen gennem undersøgelsens fire årtier, her for eksempel 10 byttefugles frem eller tilbagegang på Duehøgens spiseseddel:

	Før (Overslag 70+ 80'erne)	Nu (2010)	Status		Før (Overslag 70+ 80'erne)	Nu (2010)	Status
Agerhøne	4,2 %	1 %	-	Krage	1,4 %	1,9 %	+
Ringdue	12,5 %	16,8 %	+	Hættemåge	3,5 %	2,6 %	-
Tyrkerdue	0,5 %	0,9 %	+	Vibe	2,0 %	0,5 %	-
Skovskade	14,0 %	18,2 %	+	Stær	11,8 %	4,8 %	-
Husskade	2,5 %	7,0 %	+	Sanglærke	3,2 %	Tæt på 0	-

Ikke overraskende er der nedgang for nogle af arterne i det åbne land: Agerhøne, Vibe og Sanglærke, hvilket afspejler naturens generelle udfasning på 60 % af det Danske (landbrugs)land. Antageligt indgår de forskellige byttearter i en slags 'tilgængeligheds-indeks', hvor Duehøgen jager områdets forhåndenværende føde i den rækkefølge, hyppigheden lægger op til.

Derfor må f.eks. Husskaden være blevet meget mere talrig i undersøgelsesområdet, for arten er garanteret lige så vanskelig at nedlægge, som den altid har været.

Mange af de samme frem- eller tilbagegangstendenser ses også i tællinger fra DOF's

Fugleregistreringsgruppe.

(Materialet fra de ubearbejdede tidsperioder burde engang analyseres om muligheden skulle opstå.)

Redehabitat

Duehøgen foretrækker så afgjort at yngle i de større skove over 100 ha. og gerne langt inde i en fredelig bevoksning, hvor den bygger en eller to solide reder, som genbruges år efter år. Den er dog også fundet i en skov på blot godt 3 ha. i et samlet småskovsområde på henved 80 ha.

Bøg er det suverænt hyppigst brugte redetræ, mens andre løvtræer ikke er særlig anvendte.

Nåletræerne er dog tilsammen oftest valgt som redetræ med godt 61 %, hvor Lærk, Sitka og Rødgran alle udgør over 10 %.

Nåletræer anvendes til redeplacering fra omkring 40 års alderen, mens de fleste løvtræer skal være dobbelt så gamle.

Redetræ noteret i 364 tilfælde:

Bøg	33,2 %	Eg	4,7 %
Ask	0,5 %	El	0,5 %
Lærk	14,5 %	Rødgran	13,2 %
Sitka	17,3 %	Ædelgran	6,6 %
Douglas	7,1 %	Nobilis	1,6 %
Fyr	0,5 %		

Redebevoksning (100 m. omk. rede) kan deles op i 5 hovedtyper (n:364):

Løvskov med ingen el. enkelte nåletræer	26 %
Løv med nogen (10-25 %) gran	18 %
Løv og gran, ca. halvt af hver (50 %)	10 %
Nåleskov med nogen (10-25 %) løv	12 %
Nåleskov med ingen el. enkelte løvtræer	34 %

Her afspejler listen antageligt udbredelsen af de forskellige biotoper mere end en egentlig præference fra Duehøgens side. De 34 % af biotoperne, der består af ren nåleskovsplantage, svarer meget godt til at en tredjedel af undersøgelsesområdet ligger vest for israndslinjen.

Bevoksningen skal ud over en passende alder gerne være veltyndet og samtidig sluttet. Dersom bevoksningen bliver meget åben som følge af hugst el. stormfald, vil Duehøgen fraflytte lokaliteten så snart en mere velegnet er fundet.

Diskussion

Bestandsudvikling

Duehøgen i Sydøstjylland har været i konstant tilbagegang fra 1996 til 2007, hvor antallet af ynglepar dalede fra 92 til blot 39 par, et ganske voldsomt fald på 57 %.

Så lille en bestand er ikke set siden starten af halvfjerdserne for 40 år siden.

Denne undersøgelse viste først (2008), at tilbagegangen stoppede, og at bestanden efterfølgende igen begyndte at vokse, så der i 2010 var 47 par i det 3000 km² store censusområde.

For at følge op på denne positive udvikling blev det besluttet at fortsætte undersøgelsen 5 år mere.

Med en beskeden vækst på 4 par årligt, var der håb om at bestanden kunne nå op omkring 70 par i 2015 (ét par pr 43km² og 470ha skov), et niveau som ville sikre arten et rimeligt fundament og gøre bestanden mindre sårbar.

Desværre vendte udviklingen pludselig igen efter 2011 så der forvandt 2-3 par årligt frem til 2015, hvorfor der igen blot er 43 par tilbage.

Scenariet i 2020 er forhåbentligt ikke en bestand på 30 par.

Forfølgelse

Årsagen til den totalfredede rovfugls kraftige tilbagegang vurderes især til at hænge sammen med organiseret ulovlig bekæmpelse (bl.a. fangst i fælde) grundet jagtinteresser på nogle få lokaliteter spredt i undersøgelsesområdet.

Bestanden af Duehøg i det store nordjyske censusområde raslede også ned i begyndelsen af halvfemserne (J. Tøttrup Nielsen), hvilket førte til en undersøgelse af fælde-problematikken ved områdets Fasan udsætningspladser, som resulterede i en DMU rapport fra 2002, der dokumenterer de lovløse tilstande fundet ved store jagtkonsortier såvel som almindelige jægeres revirer.

Derfor kan det bekymre at antallet af jægere bare stiger, og dermed også pengene i jagtindustrien.

Der gribes til hensynsløse metoder som giften karbofuran, der er brugt mod Glente og Havørn i Danmark de seneste år, og som nu smøres på nakken af opdrættede duer for at dræbe Vandrefalk i et par af vore nabolande, vel vidende at chancen for straf eller afsløring er nærmest ikke eksisterende. Utroligt nok brokker de samme folk sig over tiltagende 'problemer' med kragefugle.

I den sydjyske Duehøg bestand kan det massive dræn i populationen bl.a. registreres ved at ynglefugle (identificerede på fjer) forsvinder, og konstant udskiftes på nogle bestemte territorier.

Alle de øvrige menneskeskabte dødsårsager som f.eks. kollision med ledninger, store glaspartier og trafikmylderet bliver kun flere fremover, så det vil være af stor betydning at få enhver ulovlig bekæmpelse af Duehøgen stoppet.

Ynglesucces

Der er gennemsnitligt fløjet 1,73 unge fra hver rede i årene 2008-15. Det er et stykke fra de 2 unger, som er ønskeligt for i bedste fald at opretholde bestanden, og noget under f.eks. den ungeproduktion bestanden havde i slutfirserne. Et betragteligt antal yngleforsøg slår fejl, i gennemsnit 22 %, mens tallet i 2008 var hele 31 %. Årsagen kan i mange tilfælde skyldes den ulovlige bekæmpelse.

Hvis der på lang sigt konstateres et fald i Duehøgens ungeproduktion, evt. forårsaget af den cocktail af 'ufarlige' miljøgifte vi nærmest kritikløst sender ud i naturens kredsløb, er det selvsagt et kæmpeproblem, som gør arten meget sårbar, hvis dødeligheden i alle afskygninger samtidig stiger.

Andre årsager til tilbagegangen

Der kan peges på flere negative, mere eller mindre naturgivne årsager, som er med til at påvirke bestanden. Disse faktorer er imidlertid ret konstante eller jævnt voksende (trafik), og kan ikke forårsage et hurtigt nedbrud i bestanden på samme måde om en bekæmpelses-kampagne.

Årsager som truslen fra Stor hornugle, fødemangel og ødelæggelse af redbiotoper efter orkanen i 1999 er blevet fremhævet, og er da ikke uden lokal relevans, men vurderes ikke overordnet at være et alvorligt problem i Sydøstjylland.

Stor Hornugle kan ganske rigtigt tage Duehøg, og efterhånden som uglen genindvandrer, må det forventes at høgen vil flytte, hvis de to arter bliver naboer. Men intet tyder på at uglen præderer specielt de større rovfugle, således er bestanden af Musvåge gået pænt frem i samme periode hvor Duehøgen er gået tilbage.

Fødemangel har aldrig været aktuelt, og det skovbillede, som orkanen efterlod med lysninger, overstandere og løvskovplantning, har ikke været til ugunst for de byttearter som Duehøgen lever af, især duer, kragefugle og drosler, som i denne undersøgelse udgør 80 %. Disse arter er særdeles talrige, og potentialet i områdets fødegrundlag er ganske enkelt så stort, at det ikke kan være mangelen på let tilgængelig føde, som begrænser antallet af Duehøge.

Redebiotopen blev mange steder udsluttet af 99-orkanen, men der var bestandsafviklingen allerede i fuld gang, og de endnu eksisterende par flyttede stort set alle bare til nye yngre bevoksninger i 2000. Vurderingen er, at 85 skovlokaliteter i dag kan betragtes som gode el. særdeles gode, når de bedømmes ud fra kvaliteten af redebevoksninger. Men kun 54 af lokaliteterne har været beboet fra 2008–15. Yderligere 35 territorier rummer nogle meget begrænsede redemuligheder, men alligevel har 10 af disse været beboet, hvilket understreger Duehøgens forbavsende nøjsomme krav til redested, hvis det skal være!

Dersom alle 120 territorier i bedste fald rummede et ynglepar, ville det give fire par Duehøge pr. 100 km², men det er nok yderst tvivlsomt, om bestanden i Sydøstjylland nogensinde vil vokse til den størrelse?

Efterskrift

Overalt i forskning og naturvidenskab efterlyses lange dataserier til at belyse udviklingen for vore dyrearter i en stadig mere presset natur. Det burde være en selvfølge at danske miljømyndigheder via naturovervågning klarede den opgave, men når det handler om vore rovfugle genereres der absolut ikke meget viden. Beslutningstagerne håber måske at data på dette specialiserede felt indsamlet gennem DOF-basen og NOVANA er tilstrækkelige, men den går jo ikke.

Derfor er næsten al aktuel viden om rovfuglene utroligt nok baseret på nogle få entusiastiske enkeltpersoners store engagement.

Desværre er mennesker, som bruger hundredvis af timer på ikke-kommercielle naturprojekter, aldrig pekuniært velbeslåede, nærmest tvært imod! Men feltundersøgelser i større skala kræver ud over tidsindvesteringen samtidig nogle økonomiske resurser.

Det er også tilfældet med Duehøge-undersøgelsen i Sydøstjylland.

For at data kan være repræsentativ skal de baseres på et vist større antal ynglepar. Da arten har en noget spredt geografisk forekomst med fra 3,5 til 8,5km mellem rederne, udgør alene kørsels-udgiften efterhånden en mindre formue. Derfor var undertegnede efter 35 års egenbetaling parat til at sige stop for undersøgelsen i 2007, ikke mindst fordi det var blevet deprimerende at følge Duehøge-bestandens lange nedtur.

Heldigvis bevilgede AA.V. Jensens Fonde i først 2008 og sidst i 2012 den projektstøtte gennem 2x 3 år som sikrede optællingerne og ligger til grund for denne lille rapport.

Bestanden af ynglende Duehøg var i bedring frem til 2011, men er igen gået tilbage de sidste 4 år, så den atter befinder sig på et meget lavt niveau.

Jeg ønsker at hjælpe med til at dokumentere udviklingen fremover gennem en nedroslet indsats i et mindre censusområde. Med håb om en fremtid for biodiversiteten i Dansk natur.

Venlig hilsen
Kurt Storgård

Summary

The Goshawk (*Accipiter gentilis*)

A survey of population development, reproduction etc in a 3,000 sq.km. census area in Southeast Jutland.

In this report, Kurt Storgård presents results of a systematic monitoring of Goshawk breeding over 8 years, in a census area, which has previously been studied for over 30 years prior to 2008-2015. The main purpose of the survey was to confirm the marked reduction in breeding population size which the species has suffered in recent years.

Goshawks, a mainly woodland species, require an approximately 20-sq.km territory for successful breeding in Southeast Jutland. Theoretically, therefore, there is a potential capacity of 120 pairs in the census area.

In 1994 there were 92 breeding pairs; in 2007, only 39!

Over the period 2008-09-10, there had been a slight increase in the total breeding pairs to 45. However, the population remains at an alarmingly low level and in 2015 stands at 43 breeding pairs.

Possible causes for this low breeding density can be summarised as follows:-

1. Young production, 1.73 from each nest, is under that level required to maintain the population density.
2. Too many breeding attempts fail, on average 22%. (31% in 2008). This may be due to a number of reasons e.g.
 - (a) Illegal persecution (trapping/shooting) which is difficult to detect and prove, but constant changes in the breeding pairs in specific territories point towards this possibility.
 - (b) Natural predation by martens and a relative newcomer, the Eagle Owl (*Bubo bubo*).
 - (c) Traffic deaths.. Collisions with automobiles trains, etc.
 - (d) Environmental pollutants e.g. PCB, could become a problem and may be an explanation for the low young production and the slightly later egg laying dates which have been noted in recent years.
3. Destruction of nesting habitat. The hurricane in December 1999 destroyed many nesting sites but it is judged that there are still at least 85 suitable sites in existence in the census area. Therefore, shortage of nesting sites is not thought to be a decisive limiting factor for Goshawk reproduction.
4. Shortage of prey. Prey items, collected from the vicinity of the nests in the census area, show that corvids, pigeons and thrushes make up about 70% of the Goshawks diet. Since all of these bird groups are increasing in numbers, it is unlikely that scarcity of prey is a limiting factor.
5. Excess of young, inexperienced hawks in the breeding population. Collection, examination and comparison of moulted primary wing feathers from the proximity of the nests, reveal that the breeding population is also changing too often, and that the individual hawks rarely reach and maintain optimal breeding age.

Postscript. Whilst it would be a natural task for the Danish Environmental Authorities to follow the destiny of top predators like the Goshawk, it is left to a few, highly committed raptor enthusiasts, to do so. Since a large sample is required to be statistically significant, and since the pairs are so geographically spread, an investigation of this type can be quite expensive, alone in terms of travelling costs. Fortunately, Aage V. Jensens Fond have kindly financed the project from 2008-15. Hopefully "someone" will help financially to follow the development of the Goshawk breeding population in the future.

